

Spółeczny aspekt funkcjonowania banków mleka kobiecego

The social aspect of the human milk banking activity

Aleksandra Wesołowska^{1,2}, Izabela Paczesna², Anna Studniczek^{2,3}

- ¹ Klinika Neonatologii WNOZ, Uniwersytecka Pracownia Badań nad Mlekiem Kobiecym i Laktacją Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego przy Regionalnym Banku Mleka w Szpitalu Specjalistycznym im. Świętej Rodziny w Warszawie
- ² Fundacja Bank Mleka Kobiecego
- ³ Wydział Filozofii Chrześcijańskiej, UKSW, Warszawa

STRESZCZENIE

Banki mleka to działające w szpitalach specjalistyczne laboratoria, których zadaniem jest zapewnienie dostępu do mleka kobiecego tym dzieciom, które z przyczyn losowych nie mogą być karmione mlekiem własnych mam. Banki mleka w Polsce powstały z inicjatywy karmiących matek, przekonanych o wartości kobiecego mleka. W 2006 r. rozpoczęło swoją działalność Stowarzyszenie na Rzecz Banku Mleka Kobiecego, którego celem było promowanie wśród rodziców i personelu medycznego idei bezpiecznego dzielenia się pokarmem. Od 2009 r. dorobek i cele statutowe Stowarzyszenia przejęła Fundacja Bank Mleka Kobiecego, która jest organizacją pożytku publicznego i działa w ścisłym porozumieniu z Europejskim Stowarzyszeniem Banków Mleka. Pod patronatem Fundacji funkcjonuje obecnie 6 banków mleka w całej Polsce, a wkrótce planowane jest otwarcie nowych placówek. Banki mleka w naszym kraju działają na zasadzie regulacji wewnątrzszpitalnych, których podstawę stanowi program Fundacji BMK pt. „Mamy mleko dla wcześniaka”. Fundacja prowadzi intensywne działania mające na celu uregulowanie kwestii banków mleka w polskim prawie i procedurach medycznych. Banki mleka to nie tylko wyspospecjalistyczne ośrodki rekrutacji dawczyń pokarmu kobiecego, badania i dystrybucji pokarmu, ale także miejsce spotkania matek borykających się z problemami laktacyjnymi z tymi kobietami, które przezwyciężyły kłopoty związane z rozpoczęciem karmienia naturalnego. Dla wielu kobiet honorowe oddawanie mleka jest swoistym dopełnieniem macierzyństwa i stanowi przejaw zachowań altruistycznych i norm społecznych takich jak dobroczynność, empatia i bezinteresowna pomoc. *Standardy Medyczne/Pediatrics* ■ 2017 ■ T. 14 ■ 155-161

SŁOWA KLUCZOWE: ■ BANKI MLEKA KOBIECEGO ■ DAWCZYNIEM POKARMU KOBIECEGO ■ WOLONTARIAT ■ ORGANIZACJA POZARZĄDOWA ■ PROMOCJA KARMIEŃ PIERŚCIĄ

ABSTRACT

Human milk bank is a professional laboratory established in hospital to give the human milk to infant's couldn't be breastfeed by own mother for undesirable reason. Human milk banks in Poland was created on the initiative of breastfeeding mothers, convinced of the value of human milk. In 2006, the Association for Human Milk Bank in Poland was established promote human milk banking among parents and medical Staff. Since 2009, the achievements and the statutory objectives of the Association took over the Human Milk Bank Foundation, the NGO close cooperating with European Milk Bank Association. So far Human Milk Bank Foundation supported to five milk banks in Poland and a few more are in the stage of organization. Milk banks in Poland operate based on a program of Foundation titled „Human milk for premature”. Human Milk Bank Foundation is very active in cooperation with government in introducing donor milk feeding as a medical procedure in Polish law. Human milk banks are not only service to collect donated milk and distribute the milk but also a possibility to meet mother suffer from lactation problems with those that successfully breastfeeding. Donating milk is a fulfilment of motherhood for many women and way of manifestation of altruism, charity, empathy and disinterested help. *Standardy Medyczne/Pediatrics* ■ 2017 ■ T. 14 ■ 155-161

KEY WORDS: ■ HUMAN MILK BANKING ■ DONOR MILK ■ VOLUNTEER ■ NON-GOVERNMENT ORGANIZATION ■ BREASTFEEDING PROMOTION

Ruch społeczny wokół promocji karmienia piersią i dzielenia się naturalnym pokarmem kobiecym i jego rozwój na przykładzie Fundacji Bank Mleka Kobiecego

1. Geneza powstania Fundacji

Ruch społeczny wokół idei banku mleka kobiecego zaczął się tworzyć w 2006 r. z inicjatywy matek karmiących, które dostrzegły brak takiej placówki w Polsce. Kobiety świadome wartości własnego

pokarmu znalazły lukę w polskim systemie opieki nad matką i dzieckiem polegającą na braku możliwości bezpiecznego dzielenia się mlekiem kobiecym. Impulsem do działania były osobiste do-

świadczenia Magdaleny Podczaskiej i Aleksandry Wesołowskiej, matek dziewczynek w podobnym wieku: pierwszej urodzonej przedwcześnie i drugiej, u której doszło do sepsy w pierwszych dniach po urodzeniu. Trudna sytuacja zdrowotna córeczek uświadomiła młodym matkom, że jedyne, co w takich okolicznościach mogą ofiarować dziecku, to najlepszy z możliwych pokarm – matczyne. Jednocześnie podczas hospitalizacji kobiety przekonały się, że nie wszystkie matki mają możliwość karmienia swoich dzieci w podobnej sytuacji (ze względu na rozdzielenie czy komplikacje zdrowotne matki po porodzie). Tymczasem brakowało instytucji, która byłaby gwarantem bezpiecznego dzielenia się pokarmem kobiecym, a także tworzyła atmosferę wsparcia i solidarności. Pomysłodawczyni ruchu wokół idei banku mleka kobiecego zdawały sobie sprawę, że bezpieczeństwo jest tutaj kluczowe, a dzielenie się mlekiem bez odpowiednich badań i nadzoru lekarza jest wykluczone. Szukając właściwej formy dla dostrzeżonych potrzeb, zaczerpnęły z doświadczeń krajów Europy Zachodniej oraz światowej literatury naukowej na temat dzielenia się mlekiem kobiecym, która – jak się okazało – polskim specjalistom nie była znana.

Jesienią 2007 r. Aleksandra Wesołowska i Magdalena Podczaska jako pierwsze Polki wzięły udział w zjeździe Stowarzyszenia Banków Mleka Kobiecego w Wielkiej Brytanii (United Kingdom Association for Milk Banking, UKAMB). To był impuls, dzięki któremu w kwietniu 2008 r. karmiące mamy i zainteresowani tematem specjaliści powołali w Polsce Stowarzyszenie na Rzecz Banku Mleka Kobiecego. Dwa lata później zarejestrowano Fundację Bank Mleka Kobiecego, która stopniowo zastąpiła Stowarzyszenie na Rzecz Banku Mleka Kobiecego, oficjalnie rozwiązane w grudniu 2011 r. (więcej na temat działalności organizacji pozarządowych zajmujących się promocją karmienia piersią w monografii GIS, rozdział pt. „Rola organizacji pozarządowych w upowszechnianiu karmienia piersią i mlekiem kobiecym w Polsce”, w przygotowaniu).

Podkreśleniem społecznego charakteru inicjatywy związanej z tworzeniem banków mleka kobiecego w Polsce była przyznana Fundacji Bank Mleka Kobiecego prestiżowa nagroda w Konkursie 3Sektor organizowanym przez Miasto Stołeczne Warszawa. Fundacja została wyróżnio-

GLÓWNE TEZY

- Bank mleka to nie tylko specjalistyczne laboratorium pozwalające bezpiecznie dzielić się pokarmem kobiecym, ale także miejsce świadczenia usług wolontariatu przez matki-dawczynie oraz obszar animacji postaw prospołecznych i dobroczynnych.
- Udostępnianie pokarmu kobiecego z banku mleka chorym noworodkom, których matki nie mogą karmić piersią, jest uzasadnione ze względów medycznych, jest to również sposób wyrównywania szans życiowych najmniejszych pacjentów.
- Fundacja Bank Mleka Kobiecego jest organizacją pozarządową, która powstała z inicjatywy karmiących matek, przekonanych o wartości kobiecego mleka, aby promować w środowisku medycznym oraz wśród rodziców ideę dzielenia się pokarmem kobiecym, zgodnie z zaleceniami WHO/UNICEF/ESPGHAN.

na za najlepszą inicjatywę pozarządową w 2012 r. w kategorii Zdrowie – w ten sposób doceniono powołanie pierwszego w Polsce banku mleka kobiecego w Samodzielnym Publicznym Szpitalu Klinicznym im. prof. W. Orłowskiego w Warszawie. Nagroda jest przyznawana organizacjom pozarządowym dzięki głosom mieszkańców Warszawy.

2. Zadania Fundacji i obszary jej działalności

Aktualna działalność Fundacji to przede wszystkim promowanie idei banków mleka kobiecego oraz karmienia pokarmem naturalnym i poprzez współpracę ze środowiskiem medycznym inicjowanie powstawania profesjonalnych laboratoriów – banków mleka w całej Polsce. Fundacja Bank Mleka Kobiecego podpisuje ze szpitalem umowę partnerską dotyczącą realizacji programu pt.: „Mamy mleko dla wcześniaka”. Na podstawie tych formalnych zapisów Fundacja udziela merytorycznego wsparcia

Fundacja Bank Mleka Kobiecego

Prezes Zarządu Fundacji:

- dr n. biol. Aleksandra Wesołowska

Rada Fundacji:

- Izabela Paczesna (*Przewodnicząca Rady*)
- Agata Iwaszko
- Aleksandra Kruk

Rada Naukowa Fundacji:

- prof. dr hab. Maria K. Borszewska-Kornacka (*Przewodnicząca Rady Naukowej*)
- dr n. med. Beata Pawlus
- lek. med. Urszula Bernatowicz-Łojko
- dr hab. Jarosław Woliński
- dr inż. Monika Słupecka.

poprzez przygotowanie dokumentacji i procedur, dobór sprzętu i adaptację pomieszczeń przeznaczonych na bank mleka.

Otwarcie banku mleka wymaga też odpowiedniej promocji – właśnie ze względu na jego społeczny charakter. Bank mleka kobiecego spełnia swoje zadanie tylko w sytuacji, gdy lokalnie temat jest znany, a rodzice zachęceni do tej inicjatywy – skutkuje to zgłaszaniem się dawczyń pokarmu i samym obrotem mleka na rzecz potrzebujących. Dlatego bardzo istotnym zadaniem Fundacji i samych szpitali, na terenie których działają banki, jest dbałość o promocję i wizerunek banków mleka. Otwarcie placówki banku to uroczystość powiązana z konferencją prasową i debatą z udziałem specjalistów, gospodarzy nowego banku oraz przedstawicieli lokalnych władz. Współpraca z mediami służy nie tylko nagłośnieniu wydarzenia w środowisku lokalnym, ale także lobbingsowi na rzecz uregulowania działalności banków mleka w polskim prawie.

Banki mleka, które powstają pod patronatem Fundacji Bank Mleka Kobiecego:

- najczęściej są regionalne, tzn. zbierają i przekazują pokarm dla dzieci z całego regionu na podstawie stosownych umów między szpitalami,
- zakładają honorowe dzielenie się pokarmem przez dawczynie,
- nie sprzedają mleka matki indywidualnym odbiorcom,
- stosują światowe standardy w zakresie przechowywania i obróbki pokarmu kobiecego.

W ramach współpracy ze szpitalami Fundacja BMK organizuje szkolenia i wizyty studyjne, m.in. z zasad przechowywania pokarmu i procedur banku mleka dla personelu medycznego, jest także animatorem wzajemnej pomocy między bankami.

Efektom coraz większej świadomości i wiedzy na temat wartości pokarmu kobiecego u lekarzy, pielęgniarek i położnych oraz samych rodziców jest rozwój sieci banków mleka w Polsce (wg stanu na grudzień 2016 r. regionalne banki mleka pod patronatem Fundacji działają w Toruniu, Warszawie, Opolu, Wrocławiu i Krakowie). Fundacja BMK dzięki pozycji lidera w promocji i realizacji idei banków mleka kobiecego w Polsce podejmuje inicjatywę legislacyjną w zakresie stworzenia ogólnopolskich regulacji dotyczących zasad funkcjonowania i sposobów finansowania banków mleka oraz refundowania terapii żywieniowej. Wieloletnia współpraca z Głównym Inspektorem Sanitarnym, Ministerstwem Zdrowia i Narodowym Funduszem Zdrowia przyniosła wymierne efekty w postaci zarządzenia Prezesa

Narodowego Funduszu Zdrowia z dnia 30 września 2016 r., które docenia żywienie mlekiem matki oraz mlekiem z banku mleka kobiecego hospitalizowanych noworodków¹. Ustalenie nowych współczynników korygujących umożliwia szpitalom prowadzącym banki mleka kobiecego oraz wszystkim szpitalom oferującym swoim pacjentom pokarm z banku mleka kobiecego otrzymanie większej kwoty refundowanej na żywione w ten sposób dzieci hospitalizowane (na oddziałach neonatologii, chirurgii i neurochirurgii, urologii). Oznacza to istotną zmianę w podejściu do terapii żywieniowej i promocji karmienia piersią na terenie szpitala – teraz starania podjęte przez personel w związku z żywieniem pokarmem naturalnym (zarówno matki, jak i z banku mleka kobiecego) będą miały odzwierciedlenie w finansach. Silna pozycja Fundacji BMK jest efektem wieloletniej współpracy międzynarodowej. Fundacja jest członkiem Europejskiego Stowarzyszenia Banków Mleka Kobiecego (European Milk Bank Association, EMBA), prezes Fundacji dr Aleksandra Wesołowska – członkiem zarządu EMBA, przedstawiciele Fundacji corocznie uczestniczą w międzynarodowych konferencjach poświęconych laktacji i mleku kobiecemu.

Fundacja BMK jako jedyna organizacja pozarządowa w Polsce skupiająca specjalistów o unikalnej wiedzy na temat wartości, przechowywania, dzielenia i sposobów przetwarzania mleka kobiecego jest inicjatorem i partnerem projektów naukowych (jest liderem Klastra Lactofeed – Rozwój Technologii Leczenia Żywieniowego Dzieci, w ramach projektu dofinansowanego z Narodowego Centrum Badań i Rozwoju Fundacja realizuje badania pt. „Laktotechnologia jako odpowiedź na specjalne potrzeby żywieniowe noworodków”, była sygnatariuszem listu intencyjnego o powołaniu Uniwersyteckiej Pracowni Badań nad Mlekiem Kobiecym i Laktacją przy Regionalnym Banku Mleka w Szp. im. Św. Rodziny w Warszawie). Podsumowując warto zaznaczyć, że podstawowymi beneficjentami Fundacji Bank Mleka Kobiecego, ogólnopolskiej organizacji pozarządowej, pozostają rodzice małych dzieci, głównie przedwcześnie urodzonych, chorych, noworodków i niemowląt. Szukając pomocy w trudnych sytuacjach laktacyjnych związanych zarówno z problemami zdrowotnymi dziecka, jak i trudnościami w karmieniu piersią po stronie matki, osoby te często dochodzą do pytania o bezpieczne dzielenie się pokarmem. Niestety – szczególnie w tych częściach kraju, gdzie działalność banków mleka kobiecego nie jest jeszcze znana – nie znajdują wsparcia w placówkach służby zdrowia. Właściwa opieka laktacyjna, pomoc psychologiczna

i wiedza na temat wartości naturalnego pokarmu dla zdrowia i rozwoju dziecka nie są jeszcze ogólnopolskim standardem w opiece nad matką i dzieckiem. Te braki uzupełnia działalność Fundacji BMK oraz innych organizacji pozarządowych i nieformalnych grup wsparcia.

Banki mleka kobiecego jako lokalne centra promocji karmienia piersią i animacji postaw społecznych

Banki mleka kobiecego to nie tylko placówki o charakterze medycznym, ale ze względu na swoją specyficzną rolę, sposób funkcjonowania i genezę powstania w Polsce – mogą i powinny pełnić funkcję społeczną, odpowiadać na problemy wynikające z potrzeb młodych matek. Dlatego wskazane jest, aby przy bankach powstawały grupy wsparcia laktacyjnego, szkoły rodzenia i szkoły rodziców dziecka przedwcześnie urodzonego, by organizowano różnego rodzaju uroczystości, np. zjazdy „mlecznych braci i sióstr”, obchody Dnia Honorowej Dawczyni (19 maja), który w Polsce obchodzony jest pomiędzy Dniem Matki a Dniem Dziecka, Tygodnia Promocji Karmienia Piersią. We wszystkich tych projektach warto korzystać ze wsparcia wolontariuszy, ogólnopolskich i lokalnych organizacji pozarządowych, samorządów. Tylko w ten sposób bank mleka kobiecego będzie miejscem przyjaznym mamie i dziecku i stanie się centrum spotkań i wymiany doświadczeń dawczyń i matek dzieci korzystających z banku mleka.

Taka aktywność jest jednak możliwa tylko dzięki zaangażowaniu i oddaniu personelu pracującego w banku. Dlatego ważne jest, by wyższy personel medyczny i dyrekcja szpitali widzieli w banku mleka nie tylko kolejne laboratorium, lecz także realne wsparcie w procesie leczenia i terapii. Procedury związane z właściwym funkcjonowaniem banku mleka nie określają emocjonalnego zaangażowania pracowników i współpracowników banku. Jednak sam fakt honorowego dzielenia się pokarmem przez matki wskazuje na wysoki poziom empatii i solidarności społecznej. Warto wykorzystać ten potencjał. Zaprocentuje on nie tylko zmianą społeczną w odbiorze karmienia piersią, ale także wizerunkiem samego szpitala jako miejsca przyjaznego matce, gdzie rodzic staje się ważnym członkiem zespołu terapeutycznego (chodzi zarówno o rodzinę matki dawczyni, jak i rodziców dziecka, któremu podawany jest pokarm z banku). Tym samym warto zachęcać i motywować pracowników banku mleka do aktywności wykraczającej poza rutynowe obowiązki laboratoryjne i rekrutacyjne, do propagowania działań społecznych wokół banku mleka kobiecego. Wdzięczność i zaangażowanie rodziców małych pacjentów oraz honorowych dawczyń będzie wówczas dodatkową satysfakcją z pracy w banku mleka kobiecego. Takimi „dowodami przyjaźni” niejednokrotnie dzieli się pla-

cówki banków mleka funkcjonujących w innych krajach – tablice i strony internetowe z podziękowaniami, zdjęciami, wyrazami sympatii, własna gazetka lub forum internetowe, profil społecznościowy itp. pojawiają się na międzynarodowych zjazdach banków mleka kobiecego jako przykłady i dowody ich społecznego zaangażowania.

Znaczenie honorowego dzielenia się pokarmem kobiecym

Przekazywanie pokarmu na rzecz innych dzieci wynika zwykle z potrzeby podzielenia się nadwyżką pokarmu, którego wylewanie przychodzi z trudem, kiedy kobieta ma świadomość wartości matczyngo mleka. Wartość mleka kobiecego może być rozumiana dosłownie, pokarm kobiecy bowiem jest najodpowiedniejszym pożywieniem dla dziecka, ale ponieważ karmienie piersią jest nieodzownym elementem macierzyństwa, możliwość karmienia mlekiem kobiecym staje się nieraz synonimem spełnienia w roli matki. Pojęcie „nadmiar mleka” sugeruje, że mleko „pojawia się” naturalnie i ten nadmiar wystarczy oddać. Tymczasem kobiety, które decydują się dzielić swoim pokarmem jako dawczynie, opisują to zadanie jako ciężką pracę². Z oddawaniem pokarmu na rzecz banku mleka wiąże się trud – wysiłek emocjonalny i fizyczny oraz spore nakłady czasu³.

Mleko do banku mleka często przekazują kobiety, które doświadczyły braku pokarmu tuż po narodzinach dziecka i włożyły sporo pracy w rozbudzenie laktacji. Niejednokrotnie są to matki dzieci przedwcześnie urodzonych, które oprócz problemów laktacyjnych zmagają się z ciężarem walki o zdrowie swoich dzieci. Po unormowaniu się sytuacji odczuwają potrzebę pomocy innym matkom będącym w podobnej, trudnej sytuacji⁴. Możliwość współodczuwania przeżyć drugiego człowieka, dzielenie trudnych doświadczeń, ból i cierpienie wyzwalają empatię, która pozwala udzielić pomocy innym, gdy nasze potrzeby są już zaspokojone. Reguła wzajemności powoduje, że chętniej pomagamy, gdy w przeszłości doświadczyliśmy pomocy⁵. Tak się dzieje w przypadku kobiet, których dzieci otrzymały mleko z banku mleka, gdyż same nie miały go w wystarczających ilościach. Kiedy już uda im się pobudzić piersi do wytwarzania mleka, chętnie przekazują jego nadwyżki do banku mleka⁶. Decyzja o oddaniu mleka jest oczywiście złożona i nie każda matka wcześniaka może się na nią zdobyć. Dlatego oddawanie pokarmu do banku powinno być dobrowolne i niezwiązane z żadną gratyfikacją finansową. Otrzymywanie wynagrodzenia za mleko rodzi możliwości nadużyć, takich jak odebranie mleka własnemu dziecku lub wywołanie hiperlaktacji kosztem zdrowia matki i jej dziecka dla korzyści finansowych. Większe jest też prawdopodobieństwo przyjmowania niedozwolonych substancji, których nawet śladowe ilości mogły-

by wpłynąć na stan zdrowia dziecka, do którego trafi taki pokarm. Honorowe dawstwo mleka zawęża krąg dawczyń do matek świadomych wartości pokarmu kobiecego, które są gotowe podjąć trud odciągania pokarmu na rzecz dzieci potrzebujących. Dlatego korzyści z oddawania mleka mogą mieć jedynie formę satysfakcji z pomocy drugiemu człowiekowi, i takie korzyści odczuwały matki-dawczynie z banku mleka w SPSK im. W. Orłowskiego⁶. Podniesieniu rangi dawstwa mleka mają służyć starania Regionalnego Banku Mleka w Specjalistycznym Szpitalu im. Św. Rodziny w Warszawie o uzyskanie przez honorowe dawczynie mleka takich przywilejów jak honorowi dawcy krwi.

Doświadczenia Rush University Medical Center w Chicago pokazały, że czynność odciągania pokarmu jest również skuteczną terapią zajęciową dla mam wcześniaków, które nie mogły przystawić dzieci do piersi. Matki odciągające pokarm łatwiej znosiły strach o życie dziecka. Kobiety postrzegały dostarczenie mleka dla dziecka jako ważne zadanie, a 70% z nich uważało, że to wręcz najważniejsza rzecz, jaką mogą zrobić dla swoich dzieci leczonych na OIOM. Utożsamiały dostarczanie mleka z „dawaniem życia” swoim dzieciom⁷.

Matki, których dzieci skorzystały z pokarmu z banku mleka, najczęściej odczuwają ulgę i radość, że ich dziecko jest karmione naturalnie. Potrzebne jest do tego zaufanie do pracowników OIOM, że wybierają najlepszą formę leczenia ich dzieci⁶. Dla wahających się kobiet znacząca była rozmowa i opinia pracowników OIOM. Część z nich zmieniła nawet plany dotyczące żywienia dziecka pod wpływem rozmowy z pracownikami, przekonując się do karmienia naturalnego. Matki, które zastanawiały się, czy wyrazić zgodę na podanie swojemu dziecku mleka dawczynie, doceniały fakt, że personel medyczny zachęcał je do zadawania pytań i przedyskutowania tej kwestii przed podjęciem decyzji z rodziną i przyjaciółmi. A im więcej matki miały informacji o leczeniu dzieci mlekiem kobiecym, tym większe nadzieje pokładały w mleku dawczyń i doceniały dostępność tego pokarmu. Niektóre matki odczuwały zazdrość, że nie mogą karmić swoich małych dzieci własnym pokarmem. Jednak jeśli zdecydowały się na wyrażenie zgody na podanie mleka z banku mleka, motywowało je to do starań o rozwój własnej laktacji⁸. Ten mechanizm sprawia, że działalność banków mleka jest również ważnym elementem promocji karmienia piersią. Szczególną okolicznością jest ofiarowanie zgromadzonych zapasów mleka po śmierci biologicznego dziecka. Laktacja jest przejawem macierzyństwa, a matki dzieci leczonych na OIOM, które są pozbawione możliwości przytulania i pielęgnowania dziecka, utożsamiają karmienie dziecka swoim mlekiem z więzią łączącą matkę

z dzieckiem. Oddanie mleka po śmierci własnego dziecka na rzecz innych dzieci staje się częścią procesu żałoby. Ofiarowanie małym pacjentom walczącym o życie zgromadzonego pokarmu nadaje sens ich nieszczęściu i daje nadzieję, że cenny dar może pomóc w leczeniu tych dzieci⁹.

Prawne uregulowanie kwestii banków mleka – stan faktyczny i najpilniejsze potrzeby

Według aktualnego stanu prawnego działalność banków mleka kobiecego w Polsce nie podlega żadnym uregulowaniom ogólnopaństwowym odnoszącym się do oddawania i dzielenia się mlekiem kobiecym. Przepisy, które kilkadziesiąt lat temu regulowały działalność dawnych laktariów¹⁰, przestały obowiązywać wraz ze zmianą konstytucji. Jednocześnie same laktaria zniknęły z polskich placówek opieki zdrowotnej w wyniku agresywnej promocji produktów na bazie krowiego mleka modyfikowanego. Ostatnie laktarium funkcjonujące w Instytucie Matki Polki w Łodzi zamknięto na początku 2005 r., mimo że wyniki jego działalności usługowej były doceniane na świecie i zostały opisane na łamach czasopisma o międzynarodowym zasięgu¹¹. Jak wspomniano, nowoczesne banki mleka w Polsce działają na podstawie regulacji wewnątrzszpitalnych w oparciu o program „Mamy mleko dla wcześniaka” stworzony przez Fundację Bank Mleka Kobiecego (wyjątkiem jest bank mleka w Rudzie Śląskiej, który został zorganizowany we współpracy z ekspertami z krajów skandynawskich). Program „Mamy mleko dla wcześniaka” był szeroko rozpowszechniany, a jego systematyczne wprowadzenie do kolejnych szpitali spowodowało, że dokumentacja banków mleka w Polsce i zasady działania placówek są względnie ujednolicone. To znacznie ułatwiło pracę zespołowi ekspertów ds. uregulowania laktariów w podmiotach prowadzących działalność leczniczą, powołanemu przez GIS w 2014 r.¹², który poddał pod dyskusję dokumentację zaproponowaną przez Fundację BMK i przygotował rekomendacje dla Ministerstwa Zdrowia w sprawie podjęcia działań legislacyjnych w kierunku usankcjonowania banków mleka. Zespół przy GIS stwierdził, że traktowanie dzielenia się mlekiem jako zapewnianego przez szpital wyżywienia pacjentów nie odzwierciedla terapeutycznej roli, jaką odgrywa mleko honorowych dawczyń w procesie leczenia wcześniaków. Wobec tego bank mleka nie powinien działać tylko na podstawie regulaminu organizacyjnego szpitala (tak jest aktualnie), gdyż w istocie spełnia warunki świadczenia zdrowotnego, a nie towarzyszącego leczeniu, jak żywienie hospitalizowanego pacjenta. W związku z tym zaproponowano stosowne zmiany w zapisach ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej.

Zarekomendowano też wpisanie banku mleka kobiecego do Rejestru PWDL (Rejestr Podmiotów Wykonujących Działalność Leczniczą), a konkretnie do komórek organizacyjnych zawartych w części III księgi rejestrowej placówki medycznej. Zdaniem ekspertów bank mleka kobiecego powinien posiadać resortowy kod identyfikacyjny zgodnie z rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 17 maja 2012 r. w sprawie systemu resortowych kodów identyfikacyjnych oraz szczegółowego sposobu ich nadawania¹³. Wykazanie banku mleka w rejestrze PWDL wydaje się konieczne do sprawnego rozliczenia współczynników korygujących dla szpitali posiadających banki mleka i żywiących w preferowany, naturalny sposób pacjentów, zgodnie z rozporządzeniem Prezesa NFZ z dnia 30 września 2016 r.¹⁴. Odrębną kwestią jest ocena efektywności kosztowej świadczenia zdrowotnego, jakim miałyby być dzielenie się pokarmem. Fundacja Bank Mleka Kobiecego podjęła współpracę z Agencją Oceny Technologii Medycznej i Taryfikacji, działającą na zlecenie Ministerstwa Zdrowia, w celu weryfikacji wyceny świadczenia w zakresie leczenia szpitalnego obejmującego minimalne żywienie troficzne, częściowe i całkowite żywienie dojelitowe z zastosowaniem odciągniętego mleka matki lub mleka z banku mleka kobiecego.

Na posiedzeniu Rady AOTMiT ds. Taryfikacji, które odbyło się w grudniu 2016 r., zostały zaproponowane nowe produkty w ramach gwarantowanych świadczeń z grupy żywienia dojelitowego (żywienie dojelitowe mlekiem kobiecym lub z banku mleka) wycenione korzystnie finansowo w stosunku do żywienia dojelitowego preparatem mlekozastępczym¹⁵.

Podsumowanie

Wydaje się, że mimo wielu luk w prawie związanych z żywieniem najmniejszych pacjentów polskich oddziałów szpitalnych nasz kraj i tak jest jednym z najbardziej dynamicznie rozwijających się państw Europy Środkowo-Wschodniej pod względem banków mleka. Siłą napędową jest ruch społeczny, który niejako na zasadzie „polityki faktów dokonanych” doprowadził do zaistnienia dawno zapomnianych procedur banku mleka w obszarze opieki nad matką i dzieckiem.

Rozwój placówek banków mleka poszerza także spektrum zagadnień etyczno-moralnych związanych z opieką nad noworodkiem i małym dzieckiem, daje możliwość wyrażenia się postaw społecznych i obywatelskich, co również dowodzi jego społecznego wymiaru.

DO ZAPAMIĘTANIA

- Banki mleka to specjalistyczne laboratoria działające w obrębie lecznictwa zamkniętego, które zajmują się zbieraniem, badaniem i przekazywaniem pokarmu kobiecego noworodkom i niemowlętom, które z przyczyn losowych nie mogą być karmione mlekiem biologicznych mam.
- Banki mleka w Polsce zostały odtworzone w 2012 r. po przeszło 10-letniej przerwie od zamknięcia działających po II wojnie światowej laktariów, dzięki staraniom środowiska karmiących mam i profesjonalistów skupionych wokół Fundacji Bank Mleka Kobiecego.
- Pod patronatem Fundacji Bank Mleka Kobiecego działa obecnie w Polsce 6 placówek banków mleka i wciąż tworzone są nowe. Więcej o zasadach współpracy Fundacji Bank Mleka Kobiecego ze szpitalami na www.bankmleka.pl.
- Działalność banków mleka w Polsce wciąż nie jest uregulowana prawnie, ale decyzją Prezesa NFZ z 30 października 2016 r. szpitalom podejmującym trud organizacji tego typu placówek oraz tym podmiotom lecznictwa zamkniętego, w których hospitalizowane dzieci żywione są wyłącznie mlekiem kobiecym (własnej matki lub mlekiem od dawczyń), przyznano współczynniki korygujące, pozwalające na dodatek procentowy do procedur medycznych finansowanych z NFZ. Zakończyły się też prace w Agencji Oceny Technologii Medycznej i Taryfikacji nad wyceną kosztów procedury medycznej żywienia enteralnego odciągniętym mlekiem własnej mamy oraz mlekiem z banku mleka.

dr n. biol. Aleksandra Wesołowska

✉ *Klinika Neonatologii WNOZ, Uniwersytecka Pracownia Badań nad Mlekiem Kobiecym i Laktacją Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego przy Regionalnym Banku Mleka w Szpitalu Specjalistycznym im. Świętej Rodziny, SPDSK 02-091 Warszawa, ul. Żwirki i Wigury 63A*

aleksandra.wesolowska@wum.edu.pl

Autorstwo manuskryptu:

Aleksandra Wesołowska - opracowanie koncepcji badania/pracy naukowej, napisanie artykułu, merytoryczna recenzja artykułu, nadzór nad ostateczną wersją artykułu,

Izabela Paczesna - zestawienie danych, napisanie artykułu, merytoryczna recenzja artykułu,

Anna Studniczek - zestawienie danych, napisanie artykułu.

PIŚMIENNICTWO

- ¹ Zarządzenie Prezesa NFZ Nr 102/2016/DSOZ z dnia 30.09.2016 r. w sprawie ustalenia współczynników korygujących.
- ² Gerstein Pineau M i wsp. Giving Milk, Buying Milk: The Influence of Mothering Ideologies and Social Class in Donor Milk Banking. W: Cassidy T (red.). Breastfeeding: Global Practices, Challenges, Maternal and Infant Health Outcomes. New York: Nova Publishers 2013;61-79.
- ³ Caroll K i wsp. *Breastmilk donation as a care work*. W: Cassidy T, Abdullahi ET (red.). *Ethnographies of Breastfeeding: Cultural contexts and confrontations*. Londyn, Bloomsbury Press 2015;174.

- ⁴ Alencar LC, Seidl EM. Breast milk donation: women's donor experience. *Rev Saude Publica* 2009;43:70-77.
- ⁵ Aronson E, Akert R, Wilson DT. *Psychologia społeczna. Serce i umysł*. Poznań, Zys i S-ka, 1997;457-461.
- ⁶ Słodkowska Z. Wpływ współpracy z bankiem mleka kobiecego na decyzję i efektywność karmienia naturalnego własnego dziecka, praca magisterska. Warszawa, Wydział Nauk o Zdrowiu WUM 2013.
- ⁷ Meier P, Rossman B. The role of peer support in the Development of Maternal Identity for "NICU Moms". *J Obstet Gynecol Neonatal Nurs* 2015;44:3-16.
- ⁸ Esquerra-Zwiers A, Rossman B i wsp. A "It's Somebody Else's Milk": Unraveling the Tension in Mothers of Preterm Infants Who Provide Consent for Pasteurized Donor Human Milk. *Hum Lact* 2016;32:95-102.
- ⁹ Welborn JM. The experience of expressing and donating breast milk following a perinatal loss. *J Hum Lact* 2012;28:506-510.
- ¹⁰ Okólnik Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej Nr 49/50 z dnia 24 maja 1950 r. w sprawie organizacji i zakładania punktów zbioru mleka kobiecego (Dz. Urz. MZ Nr 11, poz. 101).
- ¹¹ Penc B. Organization and activity of a Human Milk Bank in Poland. *J Hum Lact* 1996;12:243-246.
- ¹² Zarządzenie Nr 7/14 Głównego Inspektora Sanitarnego z dnia 12 marca 2014 r. w sprawie powołania Zespołu ds. funkcjonowania laktariów w podmiotach wykonujących działalność leczniczą.
- ¹³ (Dz. U. poz. 594, z późn. zm.) Rozporządzenie dostępne na stronie www.rpwwd.lcsioz.gov.pl.
- ¹⁴ Zarządzenie Prezesa NFZ Nr 102 /2016/DSOZ
- ¹⁵ www.aotm.gov.pl/www/wp-content/uploads/taryfikacja/2016/projekty_taryf/raporty/41/WT.541.25.2016_zywienie_dojelit_raport_20161205.pdf

Konferencja dydaktyczna dla pielęgniarek pediatrycznych,
neonatologicznych i położnych

NOWE WYZWANIA W OPIECE NAD DZIECKIEM

3 czerwca 2017, Kraków

Organizator:
Klinika Chorób Dzieci
Uniwersytecki Szpital Dziecięcy w Krakowie
Informacja i rejestracja na stronie:
www.spip.pl

Miejsce:
Uniwersytecki Szpital Dziecięcy
Aula im. Macieja Leona Jakubowskiego
ul. Wielicka 265, Kraków